

KUR'AN'IN SÜMERLERDE KÖKENİ Mİ YOKSA SÜMERLERDE TEVHİT İZLERİ Mİ? IS THE ORIGIN OF QUR'AN IN THE SUMERIANS OR THE TAWHEED SIGNS IN THE SUMERIANS?

Yrd. Doç. Dr. Ahmet ÖZDEMİR

Bitlis Eren Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, Temel İslam Bilimleri Bölümü, Tefsir Anabilim Dalı, Bitlis/Türkiye

ÖZ

Son yıllarda, Sümerlerle ilgili çalışma yapan bazı kişiler tarafından, insanlık tarihindeki bütün bilimsel ve teknolojik gelişmelerin kaynağı, Sümerlere dayandırılmaktadır. Çünkü hareket noktası olarak "tarih Sümer'de başlar" tezi, kabul görmektedir. Bununla birlikte manevi gelişmelerin de kaynağı olarak Sümerler görülmektedir. Bu çerçevede üç büyük semavi din olan Yahudilik, Hristiyanlık ve İslam'ın da kaynağı Sümerlere dayandırılmaktadır. Tevrat, İncil ve Kur'an'daki ilke ve prensiplerin, Sümer çoktanrılı dinlerinin bir kopyası olduğu düşünülmektedir. Oysa İslam dinini ve Kur'an'ı incelediğimizde, insanlık tarihinin hem maddi hem manevi açıdan peygamberlerle başladığını onlarla devam ettiğini görüyoruz. Dolayısıyla "tarih Âdem ile başlar", demek durumundayız. Tevhit sistemini işleyen peygamberler, diğer taraftan da bilimsel gelişmelerin ilk mucitleri olmuşlardır. Sümerlerin, dinlerini ve mitolojilerini incelediğimizde ise, onların tevhibi sistemin muharref birer ürünü oldukları anlaşılmaktadır. Sahip oldukları ilke ve prensiplerin ise tevhit sisteminden izler taşıdıkları görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kur'an, İslam, Din, Sümer, Mitoloji.

ABSTRACT

In recent years, the source of all scientific and technological developments in the history of humankind has been based on Sumerians by some who have studied Sumerians. Because, as a point of departure, "history starts in Sumer" is accepted as a theology. Sumer is seen as a source of spiritual developments. Judaism, Christianity and Islam which is the three great Semitic religions in this frame, is based on Sumerians a source of. The principles and principles of the Torah, the Bible, and the Qur'an are thought to be a replica of Sumerian polytheistic religions. However, when we examine the Islamic religion and the Qur'an, we see that the history of humanity begins and continues with the prophets both materially and spiritually. Thus, "history begins with Adam", the truth emerges. The prophets who worked on the Tevhit system and the other side were the first inventors of scientific developments. When we examine the Sumerians, their religions and their mythology, it is understood that they are products of mutual respect. It is seen that the principles and principles they possess carry traces from the unity system.

Key Words: Qur'an, Islam, Religion, Sumerian, Mythology.

1. GİRİŞ

Arkeoloji ile uğraşanlar başta olmak üzere bazı bilim adamı ve araştırmacılar, üç büyük semavi din olan *Yahudilik*, *Hristiyanlık* ve *İslam*'ın kökenlerini Sümer mitolojisine dayandırmaktadırlar. Dolayısıyla Sümerlerin kültüründen, inanış ve efsanelerinden *Tevrat*, *İncil* ve *Kur'an*'a geçen etkiler olduğuna dair bazı çalışmaların varlığı söz konusudur (Çığ, 1995; Tekin, 2000 & 2005). Söz konusu çalışmalarda Sümerlerin kurdukları çok tanrılı dinlerin, yavaş yavaş tek tanrılı dinlere dönüşerek bugünkü hallerini aldıkları ileri sürülmektedir (Çığ, 1995: 14). Örneğin, "Kur'an'ın oluşmasında Mezopotamya'da tarih boyunca ortaya çıkan bütün örf, adet ve dinlerin etkisi çok büyüktür", denilmekte; Tevrat, İncil ve Kur'an'daki zina cezalarının Hammurabi kanunlarından geçen cezalar olduğu savunulmaktadır (Tekin, 2000: 191). Ayrıca, "bugün var olan Kutsal kitaplar, eski örf ve adetlerin, mitolojilerin bir biçimiyle devamıdır ve onların ilahi bir yanı yoktur. Peygamberlerse sadece kendi dönemlerinin önemli isimleridir. Kur'an'ın da eski kalıntılar üzerinde kurulduğu ve onun olağanüstü bir kitap olmadığı; o dönemde düzgün bir Arapçaya sahip olan birisinin benzer bir şey

ortaya koyabileceği” iddia edilerek, mesele bilimsellikten uzak basit bir tartışma zeminine çekilmektedir (Tekin, 2000: 7).

Sadece dinlerde değil, günümüz insanlığın ulaştığı seviye ve ilerlemenin de temelinde Sümerlerin ürettikleri bilgi ve teknolojinin etkisi olduğu iddia edilmektedir. Bu etkiler ise, mimaride, sanatta, teknikte, sosyo-politik kurumlarda, bilimde, edebiyatta görülmektedir (Kramer, 1988; Çığ, 1995). Sümerlerin, şehir beylikleri ve yazılı kanun kitabı şeklinde iki önemli politik miras bıraktıkları ve bu yolla kendilerinden sonraki bütün medeniyetleri her yönüyle etkisi altına aldığı ileri sürülmektedir (Çığ, 1995: 11). Sümerlerin bir medeniyet sahibi oldukları ve güçlü bir kültürü miras bıraktıkları yadsınamaz bir durumdur. Ancak, Sümerlerin inşa ettikleri söz konusu medeniyetin kaynağında neyin etkili olduğu sorusunun cevabına dair bir bilgiye rastlanmamaktadır. Mezopotamya bölgesinde M.Ö. 3.500 yıllarında kurulan ve haklarında yazılı belgelere rastlanabilen en eski uygarlık, Sümerlerdir. Ancak bundan sonraki süreçte yapılacak çalışmalarla daha önce gelmiş geçmiş toplumların insanlığa ne kattıkları ve bu noktada Sümerlerin kimden beslendiği bilgisi de ortaya çıkabilir.

Halkların toplumsal, siyasi, iktisadi, kültür ve bilgi noktasında birbirlerine mirasçı oldukları ve birbirlerinden etkilendikleri sosyolojik bir gerçektir (Sinanoğlu, 2012). Sümerlerin kurdukları medeniyet ve ulaştıkları bilgi seviyesiyle bir taraftan kendilerinden sonraki medeniyetlere etki ettiğini iddia edip diğer taraftan kendilerinden önceki ilerleme ve gelişmelerden etkilenmediklerini düşünmek, sosyal ve siyasi kanunlara ters düşeceği gibi düşünce ve ilerlemenin eklektik yapısına da zıt düşmektedir.

İnsanlık tarihi, bilgi ve uygarlık açısından birikimsel olarak ilerleyip evrensel bir görünüm kazanırken aynı şeyin Sümer Çoktanrılı dinleri gibi ilahi olmayan dinler için söz konusu olduğunu söyleyemeyiz. Hatta İslam hariç önceki tüm ilahi dinlerin ve peygamberlerin getirdikleri mesajlardaki gerçeklerin zamanla üstü örtülünce, orijinlerini kaybedip yok olmakla karşı karşıya kaldıklarını görmekteyiz. Bu gerçeklikten dolayı Allah tarafından zamana ve toplumlara özgü olarak yeni dinler/şariatlar gönderilmiştir. Kur’an’da adı geçen diğer peygamberlerin getirdiği hiçbir mesajın muhtevasının elimizde bulunamaması bunun en büyük delilidir. İlahi kaynaklı olmayan dinler, kendi dinamikleri üzerinde ve kendi orijininde kurulmuş dinlerdir ve yerellikten çıkıp evrensel olamamışlardır. Bununla birlikte bir din, başka bir din veya dinler taklit edilerek ihdas edilemez (Ataşağın, 2013: 31). İnsanoğlunun soyut olana oranla somut olana odaklanması, dinler arasında kaynaşma ve yerine geçme olgusunu ortaya çıkarmıştır. Yani, “soyut olanın aşkınlığı ve edilgenliğinden daha devingen, etkili, kolay ulaşılabilir biçimlere geçiş söz konusudur. Bu noktada meydana gelen şey, kutsal olanın aşamalı bir biçimde somut bir biçime indirgenmesidir” (Eliade, 2015: 73). Bu anlamda Yahudilik, Hristiyanlık ve evrensel bir din olan İslam, Sümer Çoktanrılı dinlerin evrimi sonucu kurulmuş dinler değildir. Aksine Sümer mitolojisini ve dinlerini incelediğimizde, onların söz konusu dinlerinin, tevhid dayalı bir dinin/mesajın değiştirilmesiyle ya da onlara intikal dini bilgilerin revize edilmesiyle ortaya çıkmış olabilecekleri muhtemeldir (Kramer, 1963: 112-164).

Sümer mitolojisi ve efsanesinin kaynağı, arkeologların keşfettikleri çivi yazısına dayalı tabletler, belgeler ve o döneme ait olduğu söylenen alet ve edevatlarıdır. Dolayısıyla yazıya dayalı olan ve bulunan en eski bulgular Sümerlere aittir. Bugün birçok alanda insanlığın yararlandığı malzeme ve bilgi o döneme kadar geriye götürülebildiği için bu yüzden bütün alanlardaki gelişmelerin kaynağında Sümerler görülmekte ve bu yüzden “tarih Sümer’de başlar”, denmiştir (Kramer, 1988: 351). Oysa Kur’an’a göre tarih, Hz. Âdem (a.s.) ile başlamaktadır. Bu da Sümerlerin, hem bütün alanlardaki gelişmişliğin kaynağı olduğu hem de ürettikleri dinlerinin bugünkü tevhidî dinleri ortaya çıkardığı iddiasını tartışılır hale getirmektedir.

Bu doğrultuda makalemizde, iddia edildiği gibi Tevrat, İncil ve Kur’an’ın ve dolayısıyla Semavi dinler olan Yahudilik, Hristiyanlık ve İslam’ın Sümerlerin oluşturduğu çoktanrılı sistemlerinin bir evrimi olmadığı; aksine onların sahip oldukları çoktanrılı inanç ve yaşam biçimlerinin kendilerinden önceki süreçlere ait gelişmişliğin ve tevhit sisteminin değiştirilmiş bir versiyonu olduğunu açıklamaya çalışacağız. Tarihin Sümer’le değil; Âdem’le başladığını ortaya koyacağız. Bunu yaparken, ilk etapta din ve mitoslar arasındaki ilişki ele alınacaktır. Ardından Kur’an’ın bize sunduğu bilgiler ışığında Tevhidî sistem ve peygamberlik kurumu ile insanlık tarihi arasındaki ilişki üzerinde durulacaktır. Son olarak Sümerler ve mitolojileri hakkında yazılmış eserler incelenecek ve buradan Sümer dinleri ve mitolojileri üzerinden tevhit izlerini tespit edeceğiz.

2. DİNLER VE MİTOSLAR ARASINDAKİ İLİŞKİ

Dinler tarihçisi *Ninian Smart*, “insanlık tarihini ve yaşamını anlamak için dini anlamak gerek, çünkü dinin insanlık tarihiyle iç içe olan karmaşık bir yapısı var”, demektedir (Gündüz, 1998: 11). Dolayısıyla burada dinin önemi ve dinin ne olduğu hususu; dine yaklaşım biçiminde ortaya çıkmaktadır. İnsanlık tarihi boyunca yaşanan bir tecrübe olarak dinin birçok tarifi yapılmışsa da hem metafizik bir olgu olarak hem de insanların oluşturduğu

düşünce, yaşam tarzı ve geleneklerin toplamından oluşan bir sistem olarak kapsayıcı bir din tanımına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu noktadan hareketle geniş anlamıyla din, “insanın düşünce ve inanca dayalı değerlendirmelerini içeren zihinsel fonksiyonlarını, her türlü tavır ve davranışlarını ve insanın diğer insanlarla ilişkilerini ve kurumsal yönünü ifade eden, sosyal yapısını belirleyen ve disiplin altına alan bir sistem” şeklinde tanımlanabilir (Gündüz, 1998: 14). Çünkü din dediğimiz olgu, ilahi kaynaklı olduğu gibi insanlar nezdinde düşünce sonucu oluşmuş olması da söz konusudur. Eylem (ibadet)’e dayalı olduğu gibi zihinsel/felsefi bir değerlendirme de olabilmektedir. Ayrıca din, Yaratıcı veya *kutsal* olan ile ilişkileri düzenlediği gibi toplumsal düzenlemeleri de olan kurumsal bir yapıdır.

Mitoslar ise, “toplumsal gereksinmelere ve isteklere dayalı, pratik gereksinmelere yardım eden, dinsel gereksinimleri ve ahlaksal özlemleri derinden doyurmaya yönelik eski bir gerçekliğin yeniden anlatılmasıdır” (Gündüz, 1998: 26). Mitosların en temel özellikleri ise, kutsalı, metafizik âlemi anlamaya/algılamaya yöneliktir. İkinci olarak, kişinin çevresini tanımaya, maddi âlemi ve günlük yaşantımızda cereyan eden olayları algılayıp bunların menşesini, neden ve nasıllığını bilmesine yöneliktir. İnsanın, tecrübe ettiği çeşitli doğal olayların prototipinin metafizik âlemde mevcut olduğunu ifade ederek metafizik âlemle maddi âlem arasında bir irtibat kurmasıdır. Bununla birlikte mitoslar, insanın çeşitli beklentilerine, istek ve arzularına cevap veren tatmin edici bir nitelik taşımaktadırlar (Gündüz, 1998: 27). Bu yönüyle mitoslar, doğuştan olan “din duygusu”nun, hakiki kaynağından farklı bir yerde arandığını ispatlar niteliktedir.

Din duygusunun kaynağı hakkında araştırma yapan birçok bilim adamı ve filozofa göre de din duygusu ya da Tanrı fikri insana doğuştan verilmiştir. İnsana doğuştan verilen bir tanrıya inanma fikrini, içlerinde hissedemeyen ve akli melekeler doğrultusunda bunu olgunlaştıramayan insanlar, tevhit çizgisinden uzaklaşıp şirk, yani putperestlik inancını ortaya çıkarmaktadır (Feyizli, 2015: 278). *Meister Eckhart*, “Bütün yaratıklar Tanrı’yı dile getirmek isterler; hepsi güçleri nispetinde kendi dilleriyle O’nu konuşurlar ki, bu da Tanrı’nın dile getirilişidir”, der. Yine başka bir ifadeyle, “tanrı fikri insana doğuştan verilmiştir. İnsan, Tanrıyı kendi iç dünyasında hisseder ve O’nun varlığını düşünür. Bu içsel düşünceyi ve inancı hissetmeyen insanlar ise, bu üstün güce inanma ihtiyacını, tabiat kuvvetlerine, ruhlara, mitolojilere, masalımsı kahramanlara inanmakla ve onlara tapmakla giderirler”, demektedir (Feyizli, 2015: 279). Anlaşıldığı üzere insanoğlu, yüzünü vahdetten çevirip kesrete dönmüş ve inanma ihtiyacını giderecek farklı istinat noktaları tayin etmektedir.

Wilhelm Schimidt’e göre de, “insanların bir dizi Tanrı’ya tapınmaya başlamasından önce, tek tanrıcılığın var olduğu ileri sürülür. İlk önce dünyayı yaratan ve insan yaşamını yöneten tek bir yüce Tanrı’ya inanılmış, ibadetlerle ve güçlü duygularla yakarılmış, O’nun kendilerini izlediğine ve yapılan yanlışlıkları cezalandıracağına inanılmıştır. Günceldeki tapmalar/ibadetler, son dinler tarafından ortaya konmuş bir yenilik olmayıp hakikatte insanlığın en eski (başlangıç) dininin bir rönesansı ve yeniden dirilişi olduğu hükmüne varılmıştır” (Feyizli, 2015: 279).

Sosyologlar açısından da “insan inançla doğmuş olup din de, insanı ilk yaratan ve ona vahiyle emirlerini uygulamada vekâlet veren Yüce Allah’ın bildirdiği bir sistemdir. İlkel toplum -tarih öncesi- tek bir Tanrı’ya tapıyordu. Zamanla bu gelenek bozulup kaybolunca tek tanrıcılığın yerini çok tanrıcılık almıştır; fakat çok tanrıcılık hiçbir zaman tek bir Yüce Varlık inancını ortadan kaldırmamıştır” (Feyizli, 2015: 279).

Psikologlara göre de “tanrı tasavvuru keşfedilmiş bir şey değildir; O, insana var oluşunda (fitri) olarak verilen bir şeydir. Bununla insanın kendini keşfetme/tanımaya serüveni, aynı zamanda Tanrı’yı keşfetmedir”, denilerek din duygusunun fitri olduğuna dikkat çekilmektedir (Feyizli, 2015: 279).

Yüce Allah, “(Böylece sen), *bâtıl olan her şeyden uzaklaşarak yüzünü kararlı bir şekilde [hak olan] dine çevir ve Allah’ın insan bünyesine nakşettiği fitrata uygun davran: [ki,] Allah’ın yarattığında bir bozulma ve çürümeye meydan verilmesin: bu, sahih [bir] din[in gayesi]dir; ama çoğu insanlar onu bilmezler*” buyurmaktadır (Rûm, 30/30). Bütün meseleyi özetler nitelikte olan bu ayetten de anlaşıldığı gibi yaratılıştaki *esas/asl* olanın hak din/tevhit olduğu ve sorun olanın ise insanların ürettiği çok tanrıcılık, mitoslar v.b. batıl alanlardır.

Din ile mitoslar arasında önemli bir bağ vardır. Yukarıda geçen özelliklerini göz önüne aldığımızda, esas olarak Yaratıcının isteklerinin, fizik âleme bir yansıması olan dinlerin ulaşmadığı veya zamanla orijininin kaybolduğu toplumlarda mitoslar, bir ihtiyaç olarak ortaya çıkmaktadır (Kitagawa, 2001: 261-271). Bir anlamda “aşkınlığın insan hayatına girmesi”dir (Tökel, 2009: 165-193). İlahi kökenli dinlerin zayıfladığı dönemlerde insanların tekrar mitlere geri döndüğü ve dinlerin yeniden ortaya çıkışıyla söz konusu ihtiyacın ortadan kalktığı bir döngüden söz edilebilir. Bu anlamda *Eliade*, din ya da kutsal ve mit arasında ayrılmaz bir bağ olduğunu ve mitlerin, dinsel deneyimlerin ürünü olduğunu söylemektedir (Eliade, 1991). Smart ise mitlerin, dini gelenekleri ayakta tutan kolektif hafıza olduklarını söylemektedir (Özcan, 2017). Bu durumda, dinler, mitolojilerin değil;

toplumun ihtiyacı doğrultusunda bir nevi dinlerin fonksiyonunu yerine getirmek açısından mitolojilerin, dinlerin etkisiyle ortaya çıktığını söylemek mümkündür.

3. TEVHİTTEN PUTPERESTLİĞE: SÜMERLERİN ÇOK TANRILI DİNLERİ

Önceki toplumların gelişmişlik ve kültürel seviyeleri hakkında Kur'an'da detaylı bir bilgi olmasa bile Kur'an, bize tevhidi süreç hakkında detaylı bir tarih portresi sunmaktadır. İlk Peygamber Hz. Âdem (a.s.a)'den son Peygamber Hz. Muhammed (s.a.s.)'e kadar geçen süreci incelediğimizde tüm peygamberlerin, insanlığa aynı tevhit mesajını getirdiklerini görüyoruz (Güner, 2001: 157). Karşısında ise, tevhit mesajına karşı direnç gösteren ve “*yok, atalarımızı neyin üzerinde bulduysak ona uyarız*” (Bakara, 2/170) diye, atalarının dini dedikleri veya kendi ürettikleri şirk sistemini (çok tanrıcılık) savundukları göze çarpmaktadır.

Tevhit, Allah'ın zatında, sıfatlarında, mâbud oluşunda bir ve tek olduğunu zihin ve kalp yoluyla kabul etmektir (Özler, 2012: 20). Tevhit dinleri olan Yahudilik, Hristiyanlık ve son din olan İslam'a göre her şeyin kaynağı ve muharriki olan tek güç, Allah'tır (Atasağun, 2013: 178-220-293). Bu O'nun, her şeyi kendi güç, irade ve hikmeti doğrultusunda yaratması ve sonra her şeye güç, şekil, istidat ve kabiliyet vermesinin bir neticesidir (Haşr, 59/20). Ayrıca bütün varlığa hareket tarzını bildiren de O'dur. Dolayısıyla bütün varlıklar Allah'ı tesbih ettiği gibi insan da Allah'a inanır ve ona ibadet eder (İsra, 17/44; Zariyat, 51/56; Haşr, 59/24).

Yine üç semavi dine göre yeryüzünde Allah'ın halifesi olarak tayin edilen insanların ilki ve ilk peygamber Âdem (a.s.)'dir (Erdem, 1994: 2). Bu durumda tarih, ilk insan Âdem (a.s.) ile başladığı gibi tevhit yolu da onun peygamberliği ile başlar. Ve onun görevi, bütün âlemlerin Vahid ve Ehed olan Allah tarafından yaratıldığı (En'am, 6/54, 73, 101; Araf, 7/54) her bir varlığın, her bir şeyin onu tesbih ettiği (İsrâ, 17/44) ve bu sistemde de insanın özel vazifesinin her şeyi ona has kılarak ona kulluk etmektir. (Rûm, 30/30).

Kur'an'a baktığımızda İslam'a gelene kadar, tevhidi dinlerin başına gelen tahrifatın, sosyolojik bir yasa olarak tekrarlandığını görüyoruz. Hz. Âdem (a.s.) ile birlikte her topluma peygamber gönderilmiş ve Kur'an'ın önemli bir kısmı, tevhidin elçisi olan bu peygamberlerle ve onlara direnç gösteren kavimlerinin mücadelesini içermektedir. Kur'an-ı Kerim'de isimleri anılan ve kıssaları az veya çok anlatılan peygamberlerin yanında isimleri anılmayan ve kıssaları anlatılmayan birçok peygamberin varlığından söz edilir: “*And olsun ki: Senden önce de, birçok Resuller gönderdik. Onların içinden, Sana, kıssalarını anlattıklarımız da, vardır, Sana, bildirmediklerimizde, vardır*” (Mü'min, 40/78). Başka bir ayette Yüce Allah, “*Biz, (kendilerine) bir elçi göndermeden (yaptığı haksızlıklardan ötürü hiçbir topluma) azap etmeyiz*” (İsra, 17/15), demektedir. Bir hadis rivayetine göre de 124 bin peygamberin gönderilmiştir (Taberî, 2007). Dünya hayatına gönderilişimizin esas gayesinin imtihan olduğu gerçeğini göz önüne aldığımızda Yaratanın insanlığı sürekli olarak vahiyle desteklemek; neye ve nasıl kulluk etmek gerektiği konusunda sürekli olarak elçiler göndermesi de bir gerekliliktir. Bu anlamda insanlık tarihi bir peygamberler tarihidir.

“Eşyanın zıddı ile kaim olduğu” meşhur düsturunca da belirtildiği gibi putperestlik ya da çok tanrıcılık gibi batıl olan yol ve sistemlerin yanlışlığı da tevhit sisteminin varlığıyla anlaşılmaktadır. Çünkü Allah'ın, bizlere din olarak tevhit yolunu seçip peygamberleri vasıtasıyla bize bildirmesiyle güzel-çirkin; doğru-yanlış; hak-batıl ayırımından söz edebilmekteyiz. İnsanlar, yüzlerini âlemlerin Rabbî olan Allah'tan diğer varlıklara çevirdiklerinde ondan sonra dalalet, yani doğru yoldan sapmalar ortaya çıkmaktadır.

Tevhidi sistemin bozulmasıyla tek tanrıcılık yerine çok tanrıcılığa dayanan sistemler baş gösterir. Bu sistemlerin en önemli özelliği ise, esas kaynaktan izler taşımalarıdır. Dağılmış bir vazunun parçaları bir araya getirildiğinde ortaya çıkan yapı aslına benzer ancak hiçbir zaman aslı gibi değildir ve olamaz. Buna benzer, gerek ilkel kabile dinleri gerek çok tanrıcılığa dayanan dinler ve Sümerlerin gibi birçok mitoloji incelendiğinde kaynağı tevhide uzanan birçok ilke ve prensiplerin olduğu görülür (Aydın, 2000: 35-38; Eliade, 2015: 61-122). Aynı zamanda dinlerin kaynağını tek tanrıcılık olarak açıklayan birçok araştırmacının da çıkış noktası bu durum olmuştur (Atasağun, 2013: 19-24).

Sümer dinlerinde, “soluk, hava, nefes, havanın beyi” gibi anlamlara gelen Sümer tanrılarının babası ve kralı Hava Tanrısı Enlil (Ellil)'in yeri ve göğü yarattığına inanılır. “Onların inancına göre daha yer ve gök yok iken her yer uçsuz bucaksız bir deniz idi. Bir gün bu deniz kişi kimliği ile tanrıça Nammu, koskoca bir dağ doğurur. Bunu gören Yüce Enlil, hemen bu dağı ikiye ayırır. Böylece ikiye bölünen bu dağın altı yeryüzü, üstü de gökyüzü olur” (Sarı, 2017: 3). Bu anlatım, direkt olarak Enbiya, 21/30'da, “*Peki, hakkı inkâra şartlanmış olan bu insanlar, göklerin ve yerin (başlangıçta) bir tek bütün olduğunu ve Bizim sonradan onu ikiye ayırdığımızı ve yaşayan her şeyi sudan yarattığımızı görmüyorlar mı? Hala inanmayacaklar mı?*” şeklinde geçen gerçeğin, Sümerlerde mitolojiye dönüştüğünün apaçık bir şeklidir. Yine efsaneye göre yeryüzü tanrısı Enki, insanlığı kil (çamur)'den yaratmıştır (Sarı, 2017: 8). Bu ise, “*And olsun biz insanı, çamurdan (süzülüp çıkarılmış) bir*

özden yarattık” (Mü’minun, 23/12) ayetindeki ifadenin, tevhidî evrensel bir hakikat olduğunu ortaya koymaktadır. Tanrı Enki, yeryüzünün taşı toprağı; Enlil ise havası, soluğı ve nefesidir ve bu yüzden yaşamın Enlil’siz olamayacağı düşüncesi ise, “*Sonra onu (insan sûretinde) düzeltip içine kendi (yarattığı) rûhundan üflledi...*” (Secde, 32/9) ayetinde dile getirilen anlam ve Yüce Allah’ın her şeyin kaynağı olduğu hakikatine dayanmaktadır.

Kaynaklara göre Sümerler, krallara aynı zamanda tanrı gözüyle bakarlardı ve krallığın tanrısal bir şey olduğunu düşünürlerdi. “Dumuzi” adında tanrı olduğunu düşündükleri bir kral vardı ve Şulgi de tahta çıkar çıkmaz “Ben Tanrırım” der ve kendini tanrı ilan eder (Sarı, 2017: 7). Bu durum, Sümer tanrılarının kökenini ve nasıl ortaya çıktıkları hakkında apaçık bir bilgi vermektedir.

Sümerlerin ilk insan kabul ettikleri kişi Adapa’dır ve yeryüzü tanrısı Enki’nin oğludur. Yer anlamına gelen Enki, kişi kimliği ile Adapa’yı yaratmıştır. Adapa ismi ile tevhide göre ilk insan Âdem ismi arasındaki etimolojik benzerlik ise şaşırtıcıdır. Enki, aynı zamanda Sippar Kralı Ziusudra’ya tufanı haber veren ve bir gemi yapıp kendisini kurtarmayı emredendir (Sarı, 2017: 9). Kur’an’da ise şöyle geçmektedir: “*Nuh’a şöyle vahyolundu: “Toplumundan, daha önce inanmış olanlar dışında hiç kimse iman etmeyecektir. Artık onların yaptıkları yüzünden tasalanıp durma. Vahyimize bağlı olarak gözlerimizin önünde gemiyi yap. Ve zulmedenler hakkında benimle karşılıklı laf edip durma. Onlar, mutlaka boğulacaklardır”* (Hud, 11/36-37).

Bu açıdan baktığımızda günümüz ilahi dinler, Sümer dinlerinin bir neticesi, yani Sümerlerin çok tanrılı dinlerinin yavaş yavaş evrilerek tek tanrılı dinleri meydana getirmiş değildir. Aksine Sümerlerin çok tanrılı dinlerinin, tevhidî bir sistemin taşıyıcı ve tahrif edilmiş halleri oldukları görülmektedir. Çünkü arzî/beşer kaynaklı olanın, semavî/ilahî olana olumlu etki etmesi düşünülmemesi gibi çoktanrıcılık, putperestlik/şirk kendi karşıtı, yani bir tevhit dini doğuramaz (Düzgün, 2005: 6).

4. TARİH ÂDEM İLE BAŞLAR

Kur’an bize, tarihin Hz. Âdem (a.s.) ile başladığını söyler (Bakara, 2/30). Hem de tarihin başlangıcının tek tanrılı din ile başladığı, sonraki süreçlerde çok tanrılı dinler/putperestlik baş gösterince Allah’ın tekrar tekrar din gönderdiği gerçeğini görmekteyiz (Tarakçı, 2004). Sadece Kur’an’da bahsi geçen ve Hz. Âdem (a.s.) ile birlikte 25 beş peygamberden bahsedilir ve bu peygamberler, hep tevhit mücadelesi (Çakan ve Solmaz, 2004) verdiği gibi aynı zamanda insanlığa da meslek ve sanat dersi veren ilk mucitler olmuşlardır (Yıldırım ve Çelik, 2010). Bu açıdan baktığımızda kültür ve medeniyet noktasındaki gelişmelerin de kaynağının peygamberler olduğu ortaya çıkmaktadır.

Peygamberler tarihi incelendiğinde iki açıdan insanlığın gelişimine aracılık ettikleri anlaşılmaktadır. Birincisi manevi, yani tevhidin insanlara ulaştırılması olduğu gibi, ikincisi ise maddi gelişme ve ilerlemenin sağlanmasına aracılık etmeleridir. İlk peygamber Hz. Âdem, ilk çiftçi olduğu gibi aynı zamanda eşyanın isimleri (hakikati) kendisine öğretildiği meselesi, yaratılış olayından bahseden Kur’an ayetlerinde veciz bir şekilde anlatılmaktadır (Bakara, 2/31). Taberî, bu olayda meleklerin bilmediklerini insanların bilmesindeki hikmet, insanoğlunun varlık sebebinin ilim olduğunu belirtmektedir. İbn Abbas’tan gelen bir rivayete göre de bu isimler, sadece nesnelere değil, aynı zamanda tekvinî/ontolojik fiillerin de isimleridir (Taberî, 1996: 183-190). Başka bir yoruma göre de Hz. Âdem’e isimlerin öğretilmesi, onun şahsında bütün insanlara ilim ve fenlerin ilham yoluyla öğretilmesini ifade etmektedir (Nursi, 2015: 401). Bu durum, insanlığın gelişmesi ve ilerlemesinin ilahi kaynaklı olduğunu ortaya koymaktadır.

Demircilik sanatı öğretilen Âdem (as), demirden ilk yapıp kullandığı şey, bıçak olmuştur. Şid (as), dokumacılığın ilk kurucusu idi. İdris (as), iğneyi ilk icat edendir. Nuh (as), marangozculuğun ve gemiciliğin ve bu anlamda denizcilerin piri idi. Hud (as) tüccar idi. Salih (as), sürülerle deve yetiştirir ve onunla geçimini sağlardı. İbrahim (as), Kâbe’yi yeniden inşa etmiştir. Yusuf (as), saati ilk icat eden, toprak mahsulleri ofisini ilk defa kuran, bolluk zamanında depolamayı, kıtlık zamanında halka dağıtmayı düşünen bir peygamberdir. Davud (as), demiri işleyen, zırh yapan ve düzenli ordular kuran, Calut’un ordularını mağlup eden bir kumandandır. Süleyman (as), emir ve hükümdar idi. Sazlardan zembil yapardı. Bakır madenini ilk defa işleyen o’dur. Zülkifl (as), fırıncıların piri idi. İlyas (as), dokumacı ve iplikçilerin piri idi. Yunus (as), balık avlayıp geçinirdi. Üzeyr (as), bahçıvan idi ve meyve ağaçlarını ilk defa aşılardan fidan yetiştiren, budama işlerini insanlara öğretendir. Lokman (as), doktorluk ve eczacılık mesleğinin piri idi (Köksal, 2004).

Kur’an’da Nuh tufanından bahsedilirken, “*bizim gözetimimiz altında ve (sana) vahyettiğimiz yöntemlerle [seni ve seninle beraber olanları kurtaracak olan] gemiyi yap*” (Mü’minun, 23/27), denilmektedir. Söz konusu emirden de anlaşıldığı üzere geminin inşasını Yüce Allah, Nuh Peygamber’e öğretiyor ve insanlık da diğer alanlarda olduğu gibi gemi yapımını ve marangozluğu da peygamberden öğrenmiş olmaktadır.

Yine buna benzer birçok ilerlemenin temelinde peygamberlere verilen mucizelerin olduğunu söyleyebiliriz. Bazı İslâm âlimlerine göre mu'cizeler, peygamberlerin doğruluklarını ispat etmekle birlikte insanın yeni şeylerin keşifleri hususunda ufkunu açmakta ve medeniyetin tekâmülüne katkı sunmaktadır. Örneğin, Hz. Süleyman'ın, Belkıs'ın tahtını getirmesi mu'cizesi ile ilgili olarak, "bu hadise uzaktan eşyanın naklinin aynen veya sureten mümkün olduğuna işaret etmektedir", denilmektedir. Kısacası, mu'cizelerin ilmi gelişmeler için bir kıstas olduğu ve bunların taşımış olduğu işaret ve rumuzlar, insanoğlunu benzerlerini yapmaya cesaretlendirdiği ve teşvik ettiği ifade edilmektedir (Aydın, 2015: 6).

Tevhit sisteminin ilk öğretmenleri olan peygamberler olduğu gibi, Allah'ın kendilerine verdiği ilim sayesinde de insanlığın terakkisinde öncü olduklarını görmekteyiz. Dolayısıyla hangi tevhidî süreç içerisinde ne tür birikimlerin Sümerlere ve diğer topluluklara miras kaldığı, yeni yazılı belge ve buluntuların sayesinde ortaya çıkacaktır.

5. SÜMERLERİN MİTOLOJİLERİ VE ÇOK TANRILI DİNLERİNDE TEVHİT İZLERİ

Sümer mitolojileri ve dinleri hakkında ancak 19. Yüzyılda okunan tabletler sayesinde bilgi sahibi olunabilmiştir. Tabletlerin hepsi çözülemediği halde onlarda, Sümerlerin kralları, tanrıları ve kozmolojileri hakkında kimi gerçek kimi mitsel bilgiler yer almaktadır. Ancak gerçek olan, mitlerin bir kısmında başka birçok inanç sistemleriyle benzeşen bir evrenin yaratılışının başlangıç tasvirlerinin yer almasıdır. Göğe, toprağa, denize, Ay'a ve savaşa adanmış tanrılar v.b. sayıca çok tanrı yaratmışlardır (Sarı, 2017: 10).

Sümerlerle ilgili araştırmalarda Sümerlerin yaşamları ve kültürleri, arkeolojik buluntular ve yazılı belgelerden oluşan kaynaklar incelenerek daha sonraki kültürlerle olan etkileri üzerinde durulmaktadır. Ancak Sümerlere etki eden kültürün ve kaynağın ne olduğu üzerinde durulmaz. Çünkü hakkında yazılı belgelere dayanılan en eski medeniyet Sümerlerdir. Bu açıdan terakki noktasında ilk büyük gelişmeyi Sümerlerin ortaya koyduğu inancından hareketle daha sonra mimaride, sanatta, teknikte, sosyo-politik kurumlarda, bilimde, edebiyatta ve dinlerde meydana gelen bütün gelişmelerin kaynağı olarak Sümer medeniyeti görülmüştür (Çığ, 1995).

Sümer medeniyeti, M.Ö. 3.500 - 4000 yıllarında Mezopotamya bölgesinde ortaya çıkmıştır. Ancak Kutsal Kitap (Tevrat)'a göre Nuh Tufanından sonra Nuh'un oğlu Sam'ın soyundan gelenlerin iki koldan bölgeye yerleştikleri anlaşılmaktadır (Turan, tsz). Kaynaklarda da Sümer efsanelerindeki, Nuh Tufan'ına işaret eden atıflara yukarıda değinmiştik. Nuh Tufanının M.Ö. 4000 -5000 yılları arasında gerçekleştiğini doğru kabul ettiğimizde Sümerlerin hem maddi hem de manevi alanda ortaya koydukları gelişmelerin kaynağı da ortaya çıkmış oluyor (Eroğlu, 2007: 82).

Bir bilim dalı olarak arkeoloji çalışmaları sonucu Sümerler hakkında elde edilen buluntular ve yazılı metinlerin nihai birer kaynak olarak değerlendirilmesi, bilimsellikte örtüşmediği gibi objektif bir tutum da değildir. Çünkü başka çalışmalar sonucu Sümerlerden daha eski bir medeniyete ait izlerin keşfedilme ihtimali söz konusudur ve böyle bir şeyin ortaya çıkması durumunda bu, insanlık tarihine yepyeni bir yorum sunacağı gibi Sümerlerle ilgili iddiaların da doğru olmadığının delili olacaktır.

Tevhit sisteminden kasıt, genel anlamda Yüce Allah'ın Hz. Âdem ile birlikte Hz. Muhammed (s.a.s.)'e gelene kadar bütün peygamberleri vasıtasıyla insanlara göndermiş olduğu bütün âlemlerin Rabbi Allah'ın varlığı ve birliğine dayanan temel ilke ve prensipleri içeren bütün bir sistemdir. Özel anlamda ise bu sistem, muharref Yahudilik ve Hristiyanlıktan sonra son din olarak gönderilen İslam'ın içerdiği temel ilke ve prensiplerdir (Özler, 2012). Tevhit sistemi ışığında Sümerlerin çok tanrılı dinlerini incelediğimizde, tevhidî birçok ilke ve prensibin Sümerlerde batıl bir şekle dönüştürüldüğü görülmektedir. Tanrı anlayışlarından, dini ayin ve ritüellerine kadar birçok karenin arka fonunda tevhidin izlerini görmek mümkündür. Örneğin, çok tanrılı Sümer dininde her nesnenin bir tanrısı vardır (Çığ, 1995; Kramer, 1963-1988). Onlardaki bu inanç, aslında tevhit sistemindeki her nesnenin Allah tarafından yaratıldığı (Zümer, 39/42) ve her şeyin Yüce Yaratıcı'ya işaret eden bir ayet, iz, işaret, delil ve mühür olduğu gerçeğidir. Muhtemeldir ki, her nesnenin bir ve tek Tanrı tarafından yaratıldığı bilgisinin tahrif edilmesiyle Sümerler, her nesnenin ayrı birer Tanrısı olduğu bilgisini üretmişlerdir. Doğmamış ve doğrulanmış Yüce Yaratıcının Azizler vasıtasıyla "Baba-Oğul-Kutsal Ruh" şeklinde bir üçlemeyle Allah'ın sıfatlarının, Hz. İsa ve Meleğe verilmesi gibi (Ataşağın, 2013: 204). Böylece "Tanrı, bedene bürünmüş, tarihsel olarak koşullanmış insani bir varoluşu üstlenmiştir. İnsanoğlu, tarihe yeniden bir kutsallık atfetmek için İsa'nın doğuşuyla zaman yeniden başlamaktadır, çünkü bedene bürünme evrene yeni bir insani durum ihdas etmektir" (Eliade, 1991: 91). Sümerlerde de Tanrılar insan görünümünde, insanlar gibi çocukları ve aileleri vardı. Bu aileler Kral bir Baştanrı tarafından idare edilirdi. Tanrılar da insanlar gibi sever, üzülür, kızar, kıskanır, kavga eder, kötülük yapar, hastalanırdı. Oğul Tanrı İsa'nın, kendine inananların günahlarına karşılık çarmıha gerilmesi ve acı çekmesi gibi (Ataşağın, 2013: 207). Bu durum, vahiy bilgisinden uzaklaşan ile anlam arayışında olan insan aklının çalışma biçiminin paralelliğine işaret etmektedir.

Sümerlerde Tanrılar, yaratıcı ve yok edicidir; Tanrı korkusu; Tanrının yargılaması (ceza ve mükâfat muhasebesi); kurbanlar, törenler, ilahiler, dualarla Tanrılarını memnun etmek; iyi ahlaklı, dürüst ve hakka taraftar olmak; büyüklere saygı ve küçüklere saygı göstermek; sosyal adalet ve temizlik gibi hususlar söz konusudur. Özellikle Tapınağa gidenlerin beden temizliği çok önemli idi (Çığ, 1995: 15). Sümerlerin çok tanrılı dinlerindeki bu ilkelerin hemen hepsi, ilahi olmayan dinlerin özelliğinden öte ilahi dinlere, yani tevhit dini olan başta Yahudilik ve Hristiyanlık olmak üzere İslam'a has özellikler olduğu görülmektedir.

Yine Sümerlerde Yer (toprak), Gök, Hava, Su Tanrılarını yaratıcı, diğerleri yönetici ve koruyucu Tanrılar olarak görülürdü (Çığ, 1995: 15). Kur'an'da Yüce Allah'ın insanı topraktan, balçıktan ve yaratılışın değişik merhalelerine istinaden her şeyin sudan yarattığı bildirilmektedir (Taha, 55; Hicr, 15/26; Mu'minun, 23/12-14; Fatır, 35/11; Enbiya, 21/30). Aynı zamanda Allah bizleri, gökten ve yerden rızıklandırıldığını söylemektedir (Yunus, 10/31). Ayrıca rahmet olarak nitelendirdiği yağmurun, gökte bir araya getirilen bulutların müjdeciliğinden bahsetmektedir (A'raf, 7/57). Kâinatı altı günde yaratıp sonrasında Arş'a istiva ettiği ve su üzerinde olan bu Arş'ta işleri düzene koyduğu haberini Yüce Allah bize bildirmektedir (Yunus, 10/3).

Kur'an'ın bu haberlerini ele aldığımızda, Yüce Allah'ın hem yarattığı hem de işleri idare edip düzene koyduğu, idare ettiği/yönettiği, yani hem ilah hem de rabb şeklinde iki ayrımlın söz konusu olduğunu görmekteyiz. Sümerlerdeki yaratıcı ve yönetici Tanrılar fikrinin, bozulmuş tevhidi bir sürecin sonunda ortaya çıkan ve Yüce Yaratıcının yaratma ve idare etme sıfatlarının hem bir nevi yaratmanın "ham maddesi" hem de "rahmet ve bereket vesilesi" olan yer (toprak), gök, hava ve suya verildiği anlaşılmaktadır. Günümüzde iman ehli olan bazılarının, her şeyi sebeplerden bildiği gerçeğini göz önüne aldığımızda vahiy bilgisinden uzaklaşmış akılların, yaratılışın kaynağını "su, hava, ateş ve toprak" gibi dört unsura havale etmesi daha da anlaşılabilir bir durumdur.

Kur'an, bize Allah'ın değişik isim ve sıfatlarını sunar. *"En güzel isimler Allah'ındır. O'na o güzel isimleriyle dua edin ve O'nun isimleri hakkında gerçeği çarpitanları bırakın. Onlar yaptıklarının cezasına çarptırılacaklardır"* (A'raf, 7/180) ayetinde geçen "en güzel isimler" ifadesi, "Yüce Allah'ın en güzel ve en mükemmel olan niteliklerine, özelliklerine işaret eden isimleri" anlamına gelir. Allah'ın 99 isminin her biri, evrende farklı farklı şekilde tecelli eder (Dilek, 2003: 77-94). Sümerlerde ise, Tanrılarının esas isimlerinin yanında niteliklerine göre başka isimlerinin olması, söz konusu tevhidi gerçeğin bir kopyası gibi görünüyor (Çığ, 1995: 23).

Sümerlerde, Tanrılar istediklerini yaparlar (Çığ, 1995: 13). Bu düşünce biçimi, tevhidi inançtaki, Allah dilediğini yapan, dilediğini yaratan, dilediğini rızık olarak veren, dilediğini yücelten ve alçaltan, kısacası "her şeye Kadir" (Al-i İmran, 3/189) ve "hüküm ancak onundur" (En'am, 6/62; Kasas, 28/70) gerçeğinin bir yansımasıdır. Sümerlerde insanlar, Tanrılarının onlardan neler istediğini, sorarak öğrenirler. Bunu da kurban olarak kestikleri hayvanların karaciğerlerindeki işaretlere göre öğrenirler. Ayrıca Tanrılar, rüyalar yoluyla istediklerini bildirirler. Ayrıca kişi yapacağı işin uygun olup olmadığını anlamak için mabede gider, kurbanını keser, dua eder ve rüya görmek için uykuya yatar (Çığ, 1995: 13). Sümerlerin, kurban, dua ve rüya vasıtasıyla kendilerinden istenileni öğrenmeye çalışmaları, bir Müslümanın "Allah benden nasıl razı olur" sorusunun cevabı olarak daha fazla ibadet ve samimi kul olma çabalarının bir karşılığıdır. Müslüman ya da mü'min, Yüce Allah'ın kendisinden razı olması için kurban keser, dua eder ve birçok kez yapacağı işin Allah'ın rızasına uygunluğunu ve hayır mı şer mi olup olmadığını öğrenmek için "istihâre"ye yatar (Öğüt, 2012: 333).

Kur'an'da, geçmiş kavimlerin birçoğunun örneğin Nuh, Ad, Semud, İbrahim, Lut, Medyen halklarının, peygamberlerini yalanladıkları ve Allah'ın onlara belirli bir mühlet verdikten sonra azgınlıklarına devam edince helak edildiklerine dair birçok haber var (Hac, 44; Furkan, 25/38; Ankebut, 38; Fussilet, 13-16; Muhammed, 13; Ahkaf, 27; İsra, 17/15-16). Bu haberleri miras alan ve belki de bazılarıyla eş zamanlı olarak yaşayan Sümerler, bu tarihi gerçekliklerden yeni bir Tanrı anlayışı geliştirdikleri anlaşılmaktadır. Çünkü onlara göre Tanrılar, kızdıkları zaman kendi ülkelerini ve şehirlerini dahi yakıp yıkmaktaydı (Çığ, 1995: 13).

"Nasıl ki Kralların sarayları varsa Tanrılarının da öyle evleri olmalıydı", düşüncesinden hareketle Sümerler, "Tanrı evi" adı altında görkemli tapınaklar ve insanları Tanrılara yakınlaştırdığı düşünülen basamaklı kuleler inşa etmişlerdi (Çığ, 1995: 13). Geliştirilen bu düşünce Kur'an'da ifade edilen *"Allah'ın mescitlerini, ancak Allah'a ve ahiret gününe inanan, namazı dosdoğru kılan, zekâtı veren ve Allah'tan başkasından korkmayan kimseler imar eder"* (Tevbe, 9/18) gerçeğinin ve bu gerçeğin ilk olarak Hz. Âdem ile birlikte yeryüzüne inşa edilen ilk mabed (Allah'ın mescidi)'in bir devamıdır.

Sümerler'in meşhur Kralı Hammurabi'nin, Kanunlarını Güneş Tanrısı'ndan aldığı inancı (Çığ, 1995) tevhit sisteminin elçileri olan peygamberlerin, şeriatı (vahiy) Allah'tan aldığı gerçeğinin somutlaştırılmış halidir. Dolayısıyla, Tevrat ve Kur'an'da yer alan ana-babaya saygı, birini suçsuz yere öldürme, zina etme, hırsızlık,

yalancı şahitlik, komşuya kötü davranma gibi suçlarının Sümer kanunlarında yer alması bir tesadüf olamaz. Yine Sümerlere göre Tanrıların istekleri ve dünyadaki bütün olaylar gökte yıldızlarla yazılı idi (Çığ, 1995: 24). Bu inanç biçimi, “*Gökte ve yerde gâib (gizli) hiçbir şey yoktur ki apaçık bir Kitap’ta (Levh-i Mahfuz’da) olmasın*” (Neml, 27/75) ve “*Yerin karanlıklarında da hiçbir tane, hiçbir yaş, hiçbir kuru şey yoktur ki apaçık bir kitapta (Allah’ın bilgisi dâhilinde, Levh-i Mahfuz’da) olmasın*” (En’am, 6/59) ayetlerinde ifadesini bulan gerçeğin bir sonucudur.

Son olarak, Tevrat, İncil ve Kur’an’ın Sümer çok tanrılı dinlerindeki bilgilerin bir evrimi olduğu şeklindeki iddianın bir dayanağı da Sümer Tanrı evleri, hangi Tanrı için yapılmışsa o Tanrının ve ailesinin heykellerinin evin içine konmasıdır. Çünkü onlara göre Kiliselere, İsa ve Meryem’in heykel ve resimlerinin konulması bu âdetin bir uzantısıdır. Burada aslında iddianın kendi içerisinde bir çelişki taşıdığı apaçık bir şekilde görülmektedir. Çünkü Kur’an’ın verdiği haberlerde, böyle bir şeyin tevhide dayanan Hristiyanlığın orijininde olmadığı bildirilmektedir (Bakara, 2/87, 253; Âl-i İmran, 3/33-37, 42-45, 59). Hz. İsa’nın Allah’ın peygamberi olduğu ve yaratılışının da Hz. Âdem’in yaratılışı gibi olduğu dile getirilmesi, bir yönden ilk peygamberin getirdiği sistem ne ise, onun getirdiği de ondan farklı olamayacağındandır. Kiliselere Hz. İsa ve Meryem’in heykellerinin konulması da, İncil ehlinin “teslis” inancını geliştirerek tevhide yapıyı bozup Sümerler gibi tevhitte uzaklaştıklarının bir delilidir.

6. SONUÇ

Tevhit dinleri ile Sümer çoktanrılı dinlerini karşılaştığımızda arada birçok fark gözlemlemekteyiz. Gerek Tevrat, İncil gerekse İslam dini, vaz’ettikleri ilke ve prensipleri ile ilahi kaynaklı olup temelde Yüce Allah’ın varlığına dayanırken, Sümer dinleri ise Sümerlerin düşünce ve hayallerine dayanmaktadır. Semavi dinler özellikle İslam, Yüce Allah tarafından gönderilen evrensel bir yapıya sahip iken, Sümer dinleri, belirli bir halkın oluşturduğu ve o halkın inanç ve değer yargılarına dayalı yerel bir yapıya sahiptirler. Ayrıca söz konusu Sümer çok tanrılı dinlerinin, Sümerler tarafından oluşturulduğu gerçeği Sümer uzmanları tarafından da dile getirilen bir durumdur.

İslam dini genel anlamda, Hz. Âdem (a.s.)’den beri Allah tarafından gönderilen tüm dinlerin bir tamamlayıcısı olarak, son dindir. Ancak, tevhide bir sistemin kopyaları gibi görünen Sümerlerin dinleri ve o dinlerde ortaya çıkan çok farklı inanç biçimlerinin nasıl ortaya çıktığı kesin bir şekilde bir bilinemesi de Tevrat, Hristiyanlık ve İslam’ın Sümer mitolojileri ve dinlerinin evrimleşmiş halleri olduğunu söylemek bilimsellikten uzak, amatörce kurgulanmış bir hatadır. Çünkü dinlerin bir ürünü olarak ortaya çıkan mitolojiler, yeni ve aynı zamanda tek tanrılı bir din ihdas etmek şöyle dursun, kutsala yaptıkları vurgu ile tevhit dinlerinin öğretileri olarak ortaya çıkan yaradılış, zaman ve mekâna dair dile getirdikleri sırlar onların, ilahi dinlerin birer kopyası olduğunu göstermektedir.

Aslında Sümerologlar veya araştırmacıların böyle bir hatayı savunmaları, arkeolojik bulgular veya yazılı belgelerden elde ettikleri bilimsel bir veriye dayanmanın ötesinde üç büyük dinlerin Sümerlerde üretilen çok tanrılı dinler gibi, ilahi dinler olmadıkları düşüncesini benimsemelerinden kaynaklanmaktadır. Temelde Tevrat, Hristiyanlık ve İslam’ın ilahi birer din oldukları inkâr edilmektedir ve neticede bu dinlerin Sümer inançları üzerine kuruldukları düşünülmektedir. Oysa çok tanrılı dinler ve mitolojiler insanlık tarihinin birer ürünü iken, tek tanrılı dinler ise Allah’a dayanmakta ve beşer üstüdürler. Dolayısıyla arzî/beşer kaynaklı olanın, semavî/ilahî olana olumlu etki etmesi düşünülemez ve çok tanrıcılık dinleri; putperestlik ve şirk, karşıtı olan bir tevhit dini doğuramaz.

Ayrıca insanlık tarihinin varlığı, manevi olduğu kadar maddi olarak da peygamberlik kurumuna bağlı olduğu ortaya çıkmaktadır. Çünkü her bir peygamber, birer tevhit öğretmeni oldukları gibi farklı bir meslek icra ederek kendi devrinin öncüleri de olmuşlardır.

KAYNAKÇA

- Ataşağın, G. (2013). Dinler Tarihi, Sebat Ofset Matbaacılık, Konya.
- Aydın, M. (2000). Din Fenomeni, Din Bilimleri Yayınları, Konya.
- Aydın, H. (2015). “İslam İnançları Açısından Mucize, Sihir, Keramet ve İstidrac Kavramları Üzerine Bir İnceleme”, Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 17(32): 105-137.
- Çakan, İ. L., & Solmaz, N. M. (2004). Kur’an-ı Kerim’e Göre Peygamberler ve Tevhid mücadelesi, Ensar Neşriyat, İstanbul.
- Çığ, M. İ. (1995). Kur’an İncil ve Tevrat’ın Sümer’deki Kökeni, İstanbul.

- Dilek, M. (2003). "Hadislerde el-Esmâu'l-hüsna", HRÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi, 11(6): 77-94.
- Düzgün, Ş. A. (2005). "Kur'an'ın Tevhid Felsefesi", Kelam Araştırmaları Dergisi, 3(1): 2-22.
- Eliade, M. (1991). Kutsal ve Dindışı, (Çev.: Mehmet Ali Kılıçbay), Gece Yayınları, Ankara.
- Eliade, M. (2015). Dinler Tarihine Giriş, (Çev.: Lale Arslan Özcan), Kabalıcı Yayıncılık, İstanbul.
- Erdem, M. (1994). Hz. Âdem, İlk İnsan, D.İ.B. Yayınları, Ankara.
- Eroğlu, E. (2007). Kutsal Kitaplardaki Tufan Olayı'nın Tarihi Temelleri, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara.
- et-Taberî, M.C. (1996). Taberi Tefsiri, (Çev.: Kerim Aytekin & Hasan Karakaya), Hisar Yayınevi, İstanbul.
- et-Taberî, M.C. (2007). Tarih-i Taberi, (Çev.: M. Faruk Gürtunca), Sağlam Yayınları, I(51), İstanbul.
- Feyizli, H. T. (2015). "Kur'an Perspektifinde Put Edinme ve Putlaş(tır)ma Psikolojisi", Journal of Suleyman Demirel, University Institute of Social Sciences, 21(1): 277-302.
- Gündüz, Ş. (1998). Mitoloji ile İnanç Arasında, Etüt Yayınları, Samsun.
- Güner, O. (2001). "İbrahimî Dinlerdeki Müşterek Dinî Pratiklerin Yorumlanması Sorunu", Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 12(12-13): 155-188.
- Kitagawa, J. M. (2001). "Tanrı (Theos), Mitos ve Logos", Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 10(1): 261-271.
- Köksal, M. A. (2004). Peygamberler Tarihi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara.
- Kramer, S. N. (1963). The Sumerians Their History, Culture and Character, The University of Chicago Press, London.
- Kramer, S. N. (1988), History begins at Sumer: Thirty-nine firsts in recorded history. University of Pennsylvania, Pennsylvania.
- Özcan, Ş. (2017). "Dini/Dinleri Boyutsal Açıdan İnceleme Modelleri: Ninian Smart, Frank Whaling ve Bryan Rennie Örneği", Kırıkkale İslami İlimler Fakültesi Dergisi, 2(3): 61-80.
- Bayraktar, M. (1996). "Dâvûd-i Kayserî", Diyanet İslam Ansiklopedisi (DİA), (IX):32-35, İstanbul.
- Özler, M. (2012). "Tevhit", Diyanet İslam Ansiklopedisi (DİA), (XXXI): 18-20, İstanbul.
- Öğüt, S. (2012). "İstihâre", Diyanet İslam Ansiklopedisi (DİA), (XXIII): 333-334, İstanbul.
- Nursî, S. (2015). Sözler, RNK Yayınevi, İstanbul.
- Sarı, İ. (2017). Sümer Uygarlığı: Sümer Dini ve Tanrıları, NoktaE-Book Publishing, Antalya.
- Sinanoğlu, Ö. F. (2012). "Sosyo-Kültürel Yapının Biçimlenmesinde Bilginin Rolü", Journal of Life Sciences, 1(1): 19-27.
- Tarakçı, M. (2004). "Tevrat ve İncil'in Tahrifi ile İlgili Kur'an Âyetlerinin Anlaşılması Sorunu", Usûl İslam Araştırmaları, 2(2): 33-54.
- Tekin, A. (2000). Kur'an'ın Kökeni, Berfin Yayınları, İstanbul.
- Tekin, A. (2005). Sümerler'den İslam'a Kutsal Kitaplar ve Dinler, Berfin Yayınları, İstanbul.
- Tökel, D. A. (2009). "Kutsal Metinleri Anlamada Mitolojinin Rolü", MİLEL VE NİHAL İnanç, Kültür Ve Mitoloji Araştırmaları Dergisi 6(1): 165-193.
- Turan, Ö. (tsz.). Medeniyetlerin Çatıştığı Nokta Ortadoğu, İstanbul.
- Yıldırım, M. & Çelik, S. (2010). "Peygamberlerin Sanatsal Faaliyetleri Üzerine", Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 29(29): 67-94.